

Dede Korkut Hikâyeleri

Dede Korkut Hikâyeleri

Eserin asıl adı “**Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisani-ı Taife-i Oğuzan**” dır. (Oğuzların Diliyle Dede Korkut Kitabı) Bir ön söz ve on iki hikâyeden oluşur. Kitaptaki hikâyeler konusuna göre dört bölümde toplanabilir:

1. Oğuzların Müslüman olmayan dış güçlerle mücadelelerini anlatan altı hikâyeye
2. Oğuzların kendi aralarındaki iç savaşı anlatan iki hikâyeye
3. İnsanüstü özellikler gösteren iki hikâyeye
4. Aşk temalı iki hikâyeye

Kitaptaki hikâyelerin anlatıcısı Dede Korkut olduğu için hikâyeler bu adla anılmıştır. Kitabın ön sözünde “**Dede Korkut hakkında bilgi**” verilir. Buna göre Dede Korkut (Korkut Ata) kitabın yazarı değil; hikâyeleri anlatan, hikâyeye kahramanlarına zaman zaman yardım eden, sorunları çözen, öğütlerde bulunan, çocuklara ad veren ve her hikâyenin sonunda dua ederek hikâyeyi bitiren, elinde kopuzu olan kutsal bir Oğuz ozanı, bilge bir kişidir.

Yazarı belli olmadığı için bu eser, anonim (halkın ortak malı) özellik gösterir. İslamiyet öncesinde oluşturulan bu ürünlere, bu dinin kabulünden sonra İslami söyleyiş özellikleri de eklenmiş, yazıya geçirilirken İslam inancına göre yeniden şekillenmiştir. Hem İslamiyet öncesi hem de İslami döneme ait unsurları taşıdığı için İslami döneme geçiş ürünüdür, diyebiliriz. 12-14. yüzyıllar arasında Azerbaycan, Kafkasya ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde sözlü gelenekte yaşayan bu hikâyeler, 15. yüzyılın başlarında adı bilinmeyen bir sanatçı tarafından halk ağzından derlenerek yazıya geçirilmiştir.

Hikâyelerde; İslamiyet’i yeni kabul etmiş olan Oğuz Türklerinin (9-11. yy.) Hristiyan komşuları Gürcüler ve Trabzon Rumlarıyla yaptıkları savaşlar, doğaüstü güçlerle olan mücadeleleri, kendi iç çekişmeleri, kahramanlık, aile ve toplum yapısı, devlet yönetimi, âdetleri, gelenekleri, günlük yaşayışları, kadına verilen değer, Allah ve peygamber sevgisi gibi konular işlenir.

Türklerin yaşamını tarihsel, kültürel ve toplumsal bakımdan anlatan önemli bir kaynaktır. **Destan** geleneğinden halk hikâyeciliğine geçişin ilk örneğidir. Eski Türklere ait destan ve masal motiflerini (olağanüstülükler) yansıtmaya yönünden destana, teknik yönden hikâyeye benzemektedir. Bu yüzden destansı halk hikâyeleri olarak anılmaktadır.

Nazım ve nesir karışık yazılmıştır. Olayların anlatımı nesirle, duyguların anlatımı nazımla dile getirilmiştir. Düz yazı bölümlerinde seci, manzum bölümlerde ise aliterasyon gibi ahenk unsurlarından yararlanılmıştır. Oğuz Türkçesiyle (14 - 15. yy. Anadolu Türkçesi) yazıya geçirilen eser; deyim, atasözü ve ikilemeler yönünden oldukça zengindir.

Eserin, yazma nüshalarından biri Vatikan’da diğeri Almanya’da Dresten Kral Kitaplığı’ndadır. (Eserin bir de Berlin nüshası vardır ancak bu nüsha II. Dünya Savaşı’nda yanmıştır.) Dede Korkut Hikâyeleri ile ilgili ilk inceleme 1916 yılında Kilisli Rifat Bilge tarafından yapılmıştır. Bilge, eseri Arap harfleriyle yayımlamıştır.

Dede Korkut Hikayelerinin Yeni Bulunan 13'üncü Hikaye

Bu hikayelerin iki farklı nüshası, Vatikan ve Dresden'de bulunmaktaydı. Ancak, yakın zamanda Kazakistan'ın Mangışlak bölgesinde bulunan tam 61 sayfalık 3. nüsha, diğerlerinden daha eski olduğu tahmin edilen bir versiyon olarak gün yüzüne çıkarıldı.

Türkistan coğrafyası, eski Türk kültürünün önemli bir parçası olan Dede Korkut hikayelerinin kaynağıdır. Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan, Tacikistan, Rusya ve Çin topraklarını içine alan bu bölge, tarihi bir geçmişe sahiptir ve hala Türk kültürünün yaşatıldığı bir yerdir. Bu bölgede bulunan Kazakistan'ın Mangışlak bölgesinde ortaya çıkan 3. nüsha, Türk kültürü ve edebiyatı için önemli bir keşif olarak kabul edilmektedir.

Yapılan keşif sonucu bulunan yeni el yazması, Dede Korkut hikayelerinin korunması açısından büyük önem taşıyor. Keşfedilen bu nüshanın, Vatikan ve Dresden'deki diğer nüshalardan daha eski olduğu düşünülüyor. Tam 61 sayfadan oluşan Türkistan Nüshası'nın, Mangışlak bölgesinde bulunması ise ayrıca önemli. Türkistan coğrafyası, Türk tarihinde kadim bir yere sahip.

Bu topraklar, Türk kültürü ve medeniyetinin köklerinin atıldığı, tarihi değerleri barındıran bir alan olarak görülüyor. Dede Korkut'un da Kazakistan, Azerbaycan ve Bayburt'ta mezarının bulunması, Türk halkı için ayrı bir öneme sahip. Türkistan Nüshası, tarih ve kültürümüzün korunması açısından büyük bir miras niteliği taşıyor.

Dede Korkut Hikâyelerinin isimleri nelerdir

Oğuzların savaşını anlatanlar

- 1. Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesinin Özeti
- 2. Dış Oğuz'un İç Oğuz'la Savaşı Hikayesinin Özeti

Doğüstü Varlıklarla savaşı anlatanlar

- 3. Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi Hikayesinin Özeti
- 4. Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Hikayesinin Özeti

Aşk hikâyesini anlatanlar

- 5. Kam Büre Oğlu Bamsı Beyrek Hikayesinin Özeti
- 6. Kanlı Koca Oğlu Kanturalı Hikayesinin Özeti

Müslüman olmayanlarla yapılan savaşları anlatanlar

- 7. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması Hikayesinin Özeti
- 8. Kazılık Koca Oğlu Yegenek Hikayesinin Özeti
- 9. Kazan Bey Oğlu Uruz'un Tutsak Olması Hikayesinin Özeti
- 10. Begin Oğlu Emren Hikayesinin Özeti
- 11. Uşun Koca Oğlu Seyrek Hikayesinin Özeti
- 12. Salur Kazan'ın Tutsak Olup Oğlu Uruz'un Çıkarması Hikayesinin Özeti
- 13. Salur Kazan'ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi Hikayesinin Özeti

Dede Korkut Hikayelerinin Özellikleri Nelerdir

- Dede Korkut hikayeleri, Oğuz Türklerinin diğer Türk boyları ve çevredeki topluluklarla yaptığı savaşları ve zaferleri anlatan destansı öykülerdir.

- Eser, bir önsöz ve 12 hikâyeden meydana gelmiştir ve Oğuzlar arasındaki kendi iç mücadelelerine odaklanır.
- Hikâyelerin yazarı belirsiz olsa da, Türk edebiyatının en önemli anonim eserleri arasında yer alır.
- Halk arasında sözlü olarak aktarılarak on dördüncü asırda son biçimini alan hikâyeler, 15. ve 16. yüzyıllarda yazıya geçirilmiştir.
- Dede Korkut hikâyeleri, destandan halk hikayelerine geçiş döneminin ilk ürünlerindedir ve **Türk edebiyatı** için büyük bir öneme sahiptir.
- Bu hikâyelerin iki yazma nüshası bulunmaktadır: Biri Almanya'da Dresden Kütüphanesi'nde, diğeri ise Vatikan'dadır.
- Hikâyelerde aşk, yiğitlik gösterisi, kahramanlık ve boylar arasındaki savaş gibi konular işlenir.
- XV. yüzyılda Akkoyunlular devrinde **Dede Korkut Kitabı** adıyla bir kitapta toplanan hikâyeler, sözlü geleneğin yazıya döküldüğü en önemli eserlerden biridir.
- Hikâyeler, Türk kültürüne ve hayat tarzına dair ayrıntılarıyla birlikte, İslam dinine de yer verir.
- Dede Korkut'un anlatımı, saf, arı, duru bir Türkçe kullanarak, Oğuz Türklerinin inançlarını, yaşayışlarını, geleneklerini ve karakteristik özelliklerini vurgular.
- Dede Korkut hikâyelerinde, olaylar nesir biçiminde anlatılırken kahramanların duygu ve düşünceleri ise nazım biçiminde dile getirilir.
- Hikâyelerin dilinde, atasözleri, deyimler, tekerlemeler ve dualar kullanılır. Bu sayede dil, ifade gücü yüksek, zengin bir halk Türkçesi şeklini alır.
- Hikâyelerin dilinde, arı bir dil kullanılmıştır. Bu dil Azerbaycan Türkçesi'ne benzer ve olağanüstü olaylara sıkça yer verilir.
- Dede Korkut hikâyeleri, Türk ruhuna ve düşüncesine ışık tutan en açık belgeler arasında yer alır.
- Hikâyelerdeki şiirler, çalınan kopuzların kıvrak ritmi ve yanık havasıyla birlikte, doğal bir anlatım güzelliği sergiler.
- Dede Korkut hikâyeleri, Türklerin eski dinlerinden yeni dinleri olan İslamiyet'e geçişin etkilerini de yansıtır.
- Eser, Türk edebiyatında "geçiş dönemi" olarak adlandırılan sürece ait önemli bir belgedir.
- Kahramanlar, hikâyelerde insanlara iyilik ve doğruluk öğütleri verirler. Ayrıca güçsüzlerin ve çaresizlerin yanında yer alarak, sözlerinin eri ve tok sözlü olurlar.
- Eserde, hem nazımla nesir bir arada kullanılmıştır. Destanlar şiir biçiminde yazılırken, halk hikâyeleri düzyazı biçimindedir.
- Dede Korkut bazen bir şaman gibi hareket ederken, bazen de bir din bilgini gibi davranır. Bu da hikâyelerin farklı yönlerini gösterir.
- Hikâyelerde gerçek hayat olayları ve olağanüstü olaylar yan yana, iç içe geçmiştir, bu durum hikâyelerin zenginliğine katkıda bulunmuştur.
- Dede Korkut, hikâyelerin anlatıcısıdır, fakat bazı hikâyelerde kahraman olarak da yer almaktadır.
- Hikâyelerde manzum bölümler, belirli bir kurala göre yazılmamıştır ve serbest bir şekilde yazılmıştır.
- Hikâyelerin birçok yerinde tekrarlanan kalıplaşmış sözler, hikâyelerin yapısal özelliklerini yansıtmaktadır.
- Oğuzlara göre, anneler çok değerlidir ve onlara "ana hakkı Tanrı hakkıdır" denir. Bu nedenle, hikâyelerde annelere çok değer verilir.
- Oğuzlar, erkek çocukları tercih ederler ve hikâyelerde de erkek çocukları ön plana çıkar.
- Hikâyelerdeki yaşam tarzı, göçebe hayat tarzıdır ve sürülerinin çobanları vardır.
- Yiğitlik, fedakârlık, aşk, ve boylar arasındaki savaşlar gibi temalar, hikâyelerin en sık işlenen

konularıdır.

- Dede Korkut hikâyelerinde, insanlar arasındaki ikiyüzlülük yoktur, herkes dürüştür.
- “Soy soylamış, boy boylamış. Dedem Korkut gelmiş, görelim ne söylemiş.” sözleri, hikâyelerin açılış cümlesidir ve Dede Korkut’u çağırarak için kullanılır.
- Oğuzlar için, sürülerinin hayatı büyük önem taşır ve onların develeri, atları ve koyunları çok değerlidir. Bu nedenle, bu hayvanların sayısı binlerce olabilir ve çobanları vardır.
- Oğuzlara göre, annelere büyük bir değer verilir. Annelere saygı göstermek, Tanrı’ya saygı göstermekle eşdeğer kabul edilir.
- Oğuzlarda erkek çocuklar, kız çocuklara göre daha fazla değer verilir. Bu sebeple, tercih edilen çocuk genellikle erkektir.
- Hikâyelerdeki yaşam tarzı, göçebe bir hayatı yansıtır. Hikâyelerdeki karakterler, genellikle çadırlarda yaşarlar ve hayvancılıkla uğraşırlar.
- Dede Korkut’un hikâyelerinde, manzum bölümlerin kuralsızlığı göze çarpar. Bazı bölümlerde uyak ya da ölçü gibi kurallar göz ardı edilir ve serbest bir biçimde anlatılır.
- Dede Korkut hikâyeleri, Türk dili ve kültürü açısından büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca, **halk edebiyatı** açısından da önemli bir kaynak teşkil ederler.
- Olağanüstü olaylar ve gerçek olaylar, hikâyelerde iç içe geçer. Kahramanlarımızın yaşadığı fantastik dünya, gerçek hayattan farklı ve mistik bir yerdir.
- Dede Korkut, hikâyelerin anlatıcısı olarak ön plana çıkar. Ancak bazı hikâyelerde kendisi de bir kahraman olarak yer alır ve maceraya katılır.
- Hikâyelerde, bazı kalıplaşmış ifadeler tekrarlanır. Bu ifadeler hikâyelerin ritmine uygun bir şekilde kullanılır ve hikâyelerin unutulmaz parçalarından biri haline gelirler.
- Dede Korkut hikâyelerinde, yiğitlik, fedakarlık, aşk ve boylar arasındaki savaşlar gibi konular işlenir. Bu temalar hikâyelerin ana fikrini oluşturur.
- Hikâyelerde, ikiyüzlülük gibi olumsuz davranışlara yer verilmez. Tüm beyler ve kadınlar, dürüst ve mert kişilikleriyle öne çıkarlar.
- Her hikâyenin sonunda, Dede Korkut olayı sonlandırır ve işin sonunu açıklar. “Soy soylamış, boy boylamış. Dedem Korkut gelmiş, görelim ne söylemiş.” gibi sözler, Dede Korkut’un hikâyelerdeki önemli yerini vurgular.
- Hikâyelerde av, önemli bir yer tutar. Av, kahramanlarımızın cesaretlerinin ölçüldüğü ve önemli kararların alındığı bir alandır.